

JAARBOEKJE

VOOR GESCHIEDENIS EN OUDHEIDKUNDE

VAN

LEIDEN EN OMSTREKEN

1958

GEDRUKT VOOR DE VERENIGING „OUD-LEIDEN”
DOOR A. W. SIJTHOFF'S UITG.MIJ N.V. TE LEIDEN

KOLFBANEN TE LEIDEN IN 1792

Tegen het einde van de achttiende eeuw was het kolfspel hier ter stede bijzonder populair. Dat leert ons het boekje „Verhandeling over de oorsprong van het Kolven, Onderwys in de Manier hoe het Spel gespeelt word, en Ordonnantie op het Kolven. De Nuttigheid van dit Spel boven anderen speelen aangepreezen. Register der Spreekwoorden, in het Nederduitsch en Fransch. En eindelyk een Naamwyzer der Kolfbaanen binnen en buiten Amsterdam, als ook in verscheidene andere Steden en Dorpen. Opgesteld tot vermaak der Liefhebbers. Te Amsterdam, by Jan Roos, en Gerbrand Roos, MDCCXCII”.

In het Leidsch Jaarboekje van 1942 komt een artikel voor van J. A. **BRONGERS**, getiteld „Spel en vermaak in het oude Holland” (blz. 203).

Hoewel hierin over het kolven gesproken wordt, krijgt men toch geen indruk van de gang van het spel.

Daarom is het misschien wel aardig als ik hierover iets zeg.

De kolfbaan meet 20 maal 5 m. Er staan een voorpaal en een achterpaal op. De baan is verdeeld in 6 vakken van $2\frac{1}{2}$ m breed. Iedere speler doet per beurt drie slagen: de uitslag, de opslag en de eind- of trekslag. Voor de uitslag wordt de bal gelegd op een lijn die de voorpaal raakt. Men slaat naar de achterpaal, die men moet trachten te raken. Slaagt men daarin niet, dan mag men de bal op de cirkel rond de benedenpaal leggen. Voor de opslag moet men de achterpaal zodanig raken dat de bal terugloopt naar voren en het eindrabat (de rand van de baan) raakt. Bij de eindslag slaat men de bal op de voorpaal en laat hem zo terugkaatsen dat hij in een hooggenummerd vak blijft liggen. Wie zijn bal het verst naar achteren brengt is winnaar. Elke partij bestaat uit vijf slagen, die dus op hun beurt in drieën bestaan.

Nu wil ik U mededelen waar zich te Leiden in 1792 kolfbanen bevonden.

Overdekte Kolfbaanen binnen Leyden

Op Rapenburg het Zwynshoofd.

Op de Hooglandsche Kerkgragt, in 't Weesper Bierhuis.

Op de Hooygragt, in het Amsterdamsche Wapen.
In de Kaartesteeg ¹⁾, in het Kaaretje.
Op de Beeste Markt, de Leidse Kolfbaan.
In de Oranje Zeeman.
In de Nieuwe Doelen.
In de Jan Vossensteeg.
Aan de Morschpoort.
Aan de Witte Poort in het Schippers Huis, een Overdekte en een
Ongedekte Kolfbaan.

Ongedekte Kolfbaanen binnen Leyden

In de Bakkersteeg, bij van Ulden.
Op de Haarlemstraat, bij van Aerele.
Op het Oost-Westgragje ²⁾.
Op de korte Lange gragt ³⁾, in de Roozekrans.
Op de Beestemarkt in de Hoop.
In de Paradysssteeg in het Paradijs.
Op de Cellebroersgragt ⁴⁾.
Op de Middelste gragt, in de Dikke Boom.
Op de Middelste gragt, in het Melkmeisje.
Op de Uiterste gragt in de Keuykebak.
Aan de Zeylpoort.
In de Kerksteeg bij de Looskerk ⁵⁾.
Op het Levendaal in de Goudse Kolfbaan.
Op de Garemarkt in de Eendragt.
In de Vrouwesteeg.
Aan de Witte Poort in de Nieuwe Kolfbaan.
Op de Pieters Kerkgragt.
In de Koddesteeg.
Aan de Maare Poort, in het Vliegende Paart.

¹⁾ Kaardesteeg?

²⁾ Verbastering van „Oostdwersgracht” (Meded. Gem. Archief).

³⁾ Thans: Lammermarkt.

⁴⁾ Thans: Kaiserstraat.

⁵⁾ Ten O. van de Herengracht, tussen Oude en Nieuwe Rijn, was een nieuwe kerk ontworpen, doch wegens de achteruitgang van de stad nooit afgebouwd. In 1664 werd er op die plaats een houten loods gebouwd die lang als kerk dienst gedaan heeft (VAN MIERIS, Beschrijving van Leyden 1,97).

Kolgbaanen buiten Leyden

Aan het Spanjaardsbrug:

In de Nieuwenhoorn, een Overdekte baan.

In de Oude Hoorn, een dito.

Buiten de Hoogewoerds Poort, in den Ojevaar:

— het Fontyn een overdekte baan.

— ik Leer nog ¹⁾).

Buiten de Witte Poort, in het Vinkje, een Overdekte Baan.

aan het Schouw, een dito.

by Leendert Pach.

Buiten de Morsch Poort, in den Ojevaar een Overdekte Baan.

Buiten de Mare Poort, aan de Kwaak, een Overdekte Baan.

aan het Warmonter Hek, een Overdekte Baan ²⁾).

Buiten de Rhynsburger Poort aan 't Pennemaakers Huisje een Overdekte Baan.

— in de Roode Leeuw een dito.

— in Bourgonje twee dito.

L. G. DE GRAAF

¹⁾ Nog bestaand café aan de Hoge Rijndijk ter hoogte van de Weipoort.

²⁾ Zie *Leids Jaarboekje 1955*, t.o. titelpagina.